

**RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VOSITASI ORQALI TURIZM
MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINING
AMARADORLIGINI OSHIRISH**

Amanbaev Timur Gayratbayevich

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Sirtqi ta'lim bo'limi dekani o'rinbosari

Turizm madaniyatini o'rgatishning samarali metodikasi talabalarning turizmga bo'lgan munosabatini shakllantirish va ularni amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Bu jarayonda raqamli texnologiyalar, ayniqsa, interaktiv o'quv platformalari va virtual sayohatlar yordamida o'quvchilarning qiziqishini oshirish va ularning bilimlarini kengaytirishning samarali vositalaridan biridir. Virtual sayohatlar, o'quvchilarga turistik joylarni uzoqdan kuzatish va ularning madaniyatini tushunishga imkon yaratadi, bu esa turizm madaniyatini o'rgatish jarayonini yanada boyitadi.

Raqamli texnologiyalar yordamida interaktiv o'quv platformalarini yaratish, talabalarning bilimlarini mustahkamlash va ularning natijalarini baholash uchun samarali vosita hisoblanadi. Bunday platformalar yordamida turizm madaniyati bo'yicha testlar, viktorinalar, interaktiv mashg'ulotlar tashkil etish mumkin. Bu o'z navbatida, talabalarning bilim darajasini kuzatish va kerakli o'zgartirishlar kiritish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, onlayn treninglar va kurslar talabalarga turizm madaniyatining turli aspektlarini o'rganishda yordam beradi, masalan, turizm sanoatining o'ziga xos jihatlari, sayohatlar uchun tayyorgarlik, madaniy va ekologik jihatlari.

Raqamli ta'lim muhiti ko'p bosqichli, uzluksiz, tizimli jarayon bo'lib, o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bu o'rinda A.Kondakov raqamli ta'lim muhitining o'ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat ekaniga e'tiborni qaratadi:

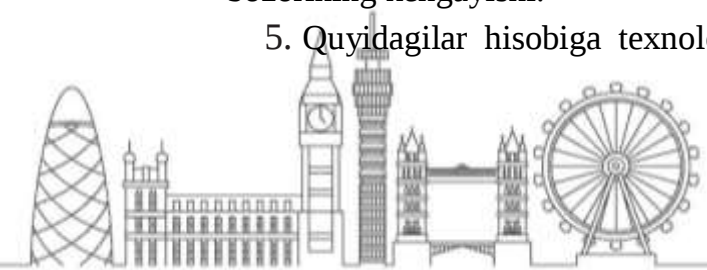
1. Uzluksiz ta'lim tizimi raqamli iqtisodiyot davrining muhim sohasi, istalgan davlatning yirik nomoddiy aktivi sifatida e'tirof qilinadi.

2. Raqamli va aloqa texnologiyalarining tobora keng qo'llanilishi asosida bilimlarni yaratish, uzatish va qayd etish, ijtimoiy sub'ektning shaxsiy rivojlanish jarayoni, uning mustaqil ravishda o'z-o'zini identifikatsiyalashi (e'tirof etishi)ni ta'minlovchi usullarning tubdan o'zgarishi.

3. Mavjud sharoitda raqamli texnologiyalarni transmilliylashtirish hamda transmadaniylashtirish hisobiga bilimlarni o'zlashtirishning yanada qulay va nisbatan arzon bo'lishi.

4. Qisqa muddatlarda an'anaviy ta'lim tizimlarini qo'llash doirasida innovatsion ta'limning muhim qismining ta'limiy-texnologik startaplar orqali amalga oshirilishi hisobiga rasmiy ta'lim tizimlaridan tashqarida tez o'sib boruvchi ta'lim xizmatlari bozorining kengayishi.

5. Quyidagilar hisobiga texnologiyalar tezkor almashinayotgan noaniq muddatlarda

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

iqtisodiyotning rivojlanish dinamikasidagi keskinliklar natijasida yangi kompetensiyavakadrlarni tayyorlash shakllarini o'zlashtirishga nisbatan talabning oshishi:

kundalik masalalarni hal qilishga yordam beradigan tayanch bilim va malakalar: anglangan holda o'qish va yozish, matematik savodxonlik, moliyaviy va tadbirkorlik savodxonligi, tabiiy bilimlar, raqamli savodxonlik, madaniy hamda fuqarolik savodxonligi va boshqa malakalar);

noaniqlik va xilma-xillik ortib borayotgan vaziyatlarda, yanada murakkab vazifalarni hal qilishga yordam beradigan kompetensiyalar;

atrof-muhitning o'zgarishiga tezkor moslashishga yordam beradigan shaxsiy sifatlar, xarakter xususiyatlari (ma'naviy-axloqiy qadriyatlar,

qiziquvchanlik, tashabbuskorlik, tirishqoqlik, natijaga erishish uchun ishlash malakasi, yetakchilik sifatleri, jamiyat hayotiga ijtimoiy va madaniy jihatdan bog'langanlik, hissiy intellekt va boshqalar).

6. Barcha bosqichlarda ta'limning qayta tashkil etilishi (buning natijasida zamonaviy ta'lim hamda aloqa texnologiyalari, shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar negizida o'qitishning yangi "arxitektura"si yaratiladi).

7. Hamma joyda aloqa texnologiyalari keng yoyilayotgan sharoitda qayd etish (identifikatsiya)ning shakllanishi asosida boshqaruv jarayonini rivojlantirishning muhim vazifaga aylanishi.

8. Ta'lim traektoriyasi (yo'nalishi)ni mustaqil shakllantirgan hamda o'qish, ishlash va shaxsiy rivojlanishni o'zaro muvofiqlashtirgan holda mustaqil ta'lim oladigan, o'z-o'zini faollashtiradigan, o'zini mustaqil rivojlantiradigan yangi toifadagi ta'lim oluvchilarning paydo bo'lishi.

9. Ta'limning ko'p variantli va xilma-xil bo'lishi (ular shaxsning o'ziga xos "imkoniyatlar matritsasi" bo'lib, ta'lim oluvchilarda nafaqat dunyoning ilmiy "kartinasi", obrazini shakllantiradi, balki aloqa ustuvor bo'lgan jamiyat hamda raqamli iqtisodiyotda muvaffaqiyatli, samarali va xavfsiz hayotiy faoliyat kompetensiyalarini rivojlantiradi, shu bilan birga har qanday o'zgaruvchan ta'limiy ehtiyojlarni qondirishga imkoniyat yaratadi) [3].

Mavjud ilmiy ishlari bilan tanishish, raqamlashtirishning metodologik, kognitiv, empirik hamda tashxis asoslarini o'rgangan holda OTMda raqamli ta'lim muhitini yaratish jarayonida namoyon bo'ladigan o'ziga xos xususiyatlarni quyidagicha turkumlashtirish mumkinligiga ishonch hosil qilindi.

OTMda yaratiladigan raqamli ta'lim muhiti ijtimoiy-madaniy qadriyat sifatida turkum tarkibiy element (unsur)larga ega. Ta'limning raqamli tizimi, uning asosiy g'oyalariga tayangan holda OTMda yaratiladigan raqamli ta'lim muhitining tarkibiy elementlarini aniqlashga e'tibor qaratildi.

Raqamli savodxonlik – 1) kompyuterlar yordamida ko'p miqdordagi xilma-xil o'lchamlar hamda manbalarning keng doirasida taqdim qilinayotgan axborotlarni

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

tushunish va undan foydalanish malakasi (media savodxonlik – axborot vositalaribilan ishlash mezonlarini o‘zlashtirish; axborot savodxonligi (zarur axborotlar va ular bilan ishlash vositalarini izlash, bu vositalardan foydalanishni o‘zlashtirish; kommunikativ kompetentlik – boshqa foydalanuvchilar bilan muloqot qilish malakalari; kreativ kompetentlik – turli shakl va o‘lchamlardagi axborotlarni ishlab chiqarish; Pol Gilster, 1997 yil); 2) iqtisodiy va ijtimoiy hayotda faoliyat ko‘rsatish uchun raqamli qurilmalar va aloqa texnologiyalari yordamida xavfsizlik va axborotni zarur tarzda boshqarish, tushunish, yaxlitlash, almashish, baholash, tuzish hamda undan foydalanish imkoniyatini qo‘lga kiritish qobiliyati (BMT).

Moliyaviy tadqiqotlar milliy agentligi (RF; Natsionalnoe agentstvo finansovyx issledovaniy – NAFI) xodimlari tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotda raqamli savodxonlik kompyuter savodxonligi, AKT sohasidagi savodxonlik, axborot savodxonligi va media savodxonlik, kommunikativ savodxonlik negizida shakllanishi hamda rivojlanishi ko‘rsatilgan.

Raqamli ta’lim muhiti (yoki raqamli ta’lim tizimi) – onlayn formatda sifatli ta’limiy xizmatlar ko‘rsatilishini ta’minlovchi axborot tizimlari majmuini o‘z ichiga olgan muhit.

Raqamli ta’lim tizimini boshqarish – asosini axborot tizimlarining majmui tashkil etuvchi tizimda onlayn formatda sifatli ta’limiy xizmatlar ko‘rsatilishi yuzasidan metodik rahbarlik.

Raqamli ta’lim (didaktika) – pedagogikaning raqamli jamiyat sharoitida ta’lim jarayonini tashkil etishga yo‘naltirilgan muhim sohasi [6].

Masofaviy ta’lim – muayyan nuqtadan axborot-kommunikatsiya vositalari (video, audio, kompyuter, multimedia, radio, televidenie va boshqalar) yordamida ta’lim xizmatlarini ko‘rsatish, ta’limiy mahsulotlarni tarqatish va yetkazib berishdai an’anaviy hamda innovatsion shakl, metod, vositalarga asoslangan holda ta’lim resurslaridan foydalanishga yo‘naltirilgan ta’lim [2, 60-b.].

Raqamli (elektron axborot) resurslari (EATR) – raqamli (masofaviy) ta’lim tizimida elektron axborot tashuvchi qurilmalar (AKT, Internet-alloqa, mobil texnologiya) va vositalar (flesh-karta, SD-ROM va boshqa)larda raqamli (elektron) o‘quv axborotlarini uzatish imkoniyatini ta’minlovchi texnologiyalar [2, 69-b.].

Raqamli ta’lim texnologiyalari – raqamli texnologiyalar yordamida zamonaviy ta’lim muhitini yaratishning usul va qurilmalarining majmui [7].

Shunday qilib, zamonaviy ta’limning tobora ommalashayotgan shakli – raqamli o‘qitish bo‘lib, u o‘zida muayyan xususiyatlarni namoyon qiladi. Raqamli ta’lim muhitida namoyon bo‘ladigan xususiyatlar mazkur muhitning o‘ziga xosligi va takrorlanmasligini anglatadi. Mazkur muhit ma’lum elementlar turkumidan tarkib topadi. Har bir pedagogning raqamli ta’lim muhitining o‘ziga xos xususiyatlari hamda tarkibiy elementlaridan xabardor bo‘lishi mavjud sharoitda kasbiy faoliyatni samarali tashkil qilishiga yordam beradi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Ushbu tadqiqotning natijalari, turizm madaniyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarni qo'llashning samaradorligini oshirish uchun ko'plab muhim xulosalarni taqdim etdi. Raqamli vositalar va innovatsion metodlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, talabalarning turizm madaniyatini o'rganish va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda sezilarli o'zgarishlarga olib keladi. Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy jihatlarni ko'rsatdi:

1. **Talabalarning o'quv faoliyatini interaktiv qilish:** Virtual sayohatlar va interaktiv o'quv platformalari yordamida o'quvchilarning faol ishtiroki oshdi. Bu, o'z navbatida, turizm madaniyati bo'yicha o'quvchilarning qiziqishlarini oshirdi va ularga turizmni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatlarini ham o'rgatish imkonini berdi. O'quvchilar turizm resurslari va madaniyatini yaxshiroq tushunishga, shuningdek, o'quv jarayonida o'zaro muloqot qilishga rag'batlantirildi.

2. **Raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga ta'siri:** Raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali, o'quv jarayonining samaradorligi sezilarli darajada oshdi. Onlayn kurslar, testlar, viktorinalar va interaktiv mashg'ulotlar yordamida talabalarning bilim darajasi doimiy ravishda baholanib, kerakli o'zgartirishlar kiritilishi mumkin bo'ldi. Bu esa, o'z navbatida, talabalarning bilimlarini yanada mustahkamlashga yordam berdi.

3. **Mustaqil o'rganish va kreativlikni rivojlantirish:** Raqamli texnologiyalar, ayniqsa virtual sayohatlar va interaktiv o'quv resurslari, talabalariga mustaqil ravishda yangi bilimlarni o'rganishga yordam berdi. Bu usullar, talabalarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirdi, ularga o'z xohishiga ko'ra o'quv materiallarini o'zlashtirish imkonini yaratdi. Shu bilan birga, o'quvchilarda o'zlarini tanqidiy tahlil qilish va mustaqil qarorlar qabul qilish qobiliyatlari shakllandi.

4. **Turizm madaniyatini o'rgatish metodologiyasining yaxshilanishi:** Tadqiqot natijalari, raqamli texnologiyalarni turizm madaniyatini o'rgatishda metodologik yondashuvlarni takomillashtirishning zarurligini ko'rsatdi. Raqamli platformalarning ko'payishi, o'qituvchilar va talabalar uchun yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishni talab qiladi. O'quvchilarni yanada samarali va qiziqarli o'qitish uchun raqamli resurslardan optimal foydalanish yo'llari aniqlandi.

5. **Turizm madaniyatining global rivojlanishi:** Virtual sayohatlar va onlayn ta'lim vositalari yordamida turizm madaniyatini o'rgatishda nafaqat o'quvchilarga turizmni o'rgatish, balki jamiyatdagi turizm madaniyatini kengaytirish va rivojlantirish imkoniyatlari yaratildi. Bu jarayon, o'z navbatida, global turizm sohasidagi raqobatbardoshlikni oshiradi va turizmni ekologik, iqtisodiy va madaniy jihatdan barqaror rivojlantirishga yordam beradi.

6. **Kutilgan ijobiy ta'sir:** Tadqiqot davomida turizm madaniyatini o'rgatishdagi raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi, talabalarning turizmga bo'lgan munosabatini ijobiy o'zgartirdi. O'quvchilarning turizm sohasiga bo'lgan qiziqishi ortdi va ularning turizm madaniyatiga bo'lgan anglashlari yanada chuqurlashdi. Bundan tashqari, ularning

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

turizm bo'yicha amaliy ko'nikmalari, raqamli texnologiyalar yordamida yanada samarali rivojlandi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalarni turizm madaniyatini o'rgatish jarayoniga muvaffaqiyatli qo'llashning ko'plab afzalliklarini ko'rsatdi. Bunday texnologiyalar, talabalarning o'qish jarayonidagi ishtirokini oshiradi, ularning bilimlarini yanada chuqurlashtiradi va turizm madaniyatini o'rgatishda yangi, innovatsion metodlarni tatbiq etishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, ta'lim tizimi orqali raqamli texnologiyalarni kengroq qo'llash, turizm sohasidagi kelajak mutaxassislarini tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayev B. Raqamli texnologiyalar va turizm ta'limi: imkoniyatlar va muammolar. – Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2021.
2. Alimova R., Islomov Z. Turizm sohasida raqamli texnologiyalarni qo'llash. – Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2022.
3. Alimova F. Turizmni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar. – Tashkent: O'zbekistondagi ta'lim nashriyoti, 2020.
4. Mirzayeva D. O'quv jarayonida raqamli vositalarni qo'llashning samaradorligi. – Tashkent: Innovatsiya va texnologiyalar instituti, 2019.
5. Isroilov S. Turizm madaniyati va uning yoshlar tarbiyasidagi o'rni. – Tashkent: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti nashriyoti, 2020.
6. Karimov A. Turizm sohasida interaktiv o'quv texnologiyalari. – Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2021.
7. Qo'chqorov M. Raqamli ta'lim resurslari va turizm. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi, 2018.
8. Xolmatov I. Virtual sayohatlar: turizm madaniyatini o'rgatishdagi yangi imkoniyatlar. – Buxoro: Buxoro davlat universiteti, 2023.
9. Turg'unov B. Onlayn ta'lim va turizm madaniyatini o'rgatish metodikasi. – Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti, 2019.
10. Raxmatova N. Turizm madaniyati va yangi texnologiyalar. – Tashkent: O'zbekiston Turizm va sportni rivojlantirish davlat qo'mitasi nashriyoti, 2022.

